

Suomen valtamerentakainen siirtolaisuus

Perinteisesti kaukosiirtolaisuudella tarkoitetaan Euroopan ulkopuolelle suuntautunutta muuttoliikettä. Tämän siirtolaisuuden pioneereja olivat norjalaiset viikingit, jotka Islannista käsin jo 1000 vuotta sitten purjehtivat Pohjois-Amerikan rannikolle ja perustivat jopa pitkäaikaisia asutuksia, kuten uudempi arkeologinen tutkimus on osoittanut. Nykyinen eurooppalainen asutus Pohjois-Amerikassa alkoi vasta sen jälkeen kun genovalainen merenkulkija Kristoffer Columbus oli v. 1492 lähtenyt purjehtimaan Intiaan — mutta löysikin uuden, myöhemmin Amerikaksi kutsutun, mantereen.

1. Varhainen kaukosiirtolaisuus

Pohjois-Amerikan ensimmäisten eurooppalaisten uudisasukkaiden joukossa oli myös suomalaisia. V. 1638 Ruotsin valtio perusti Delaware-joen suulle *Uusi Ruotsi*-nimisen siirtokunnan, jonka asukkaista arviolta puolet oli suomalaisia. Erityisesti Värmlannin seudulta karkotettiin sinne asettuneita suomalaisia Amerikkaan, koska heitä syytettiin metsän tuhoajiksi kaskenpolttajina. Osa tulijoista oli lähtöisin Suomesta, erityisesti Pohjanmaalta, kuten paikannimet *Ny Vasa* ja *Ny Korsholm* osoittavat. Suomalaisten uudisasukkaiden on arveltu tuoneen Amerikkaan kaskenpolton sekä hirsisalvos-

tekniikan, jolla on ollut pysyvä merkitys amerikkalaisessa rakennusperinteessä. Kolme Delaware-siirtokunnan jälkeläistä allekirjoitti Yhdysvaltain itsenäisyysjulistuksen v. 1776. Sanotaanpa suomalaisista syntyperää olleen John Mortonin jopa ratkaiseen äänellään Yhdysvaltain itsenäistymisen.

Varhaisia kaukosiirtolaisia olivat myös Alaskaan 1700-luvulta lähtien asettuneet suomalaiset. Toimipa Alaskan kuvernöörinäkin kaksi kertaa suomalainen mies. Kun Yhdysvallat v. 1867 osti Alaskan Venäjältä, siellä asui muutamia satoja suomalaisia. Myös tätä kautta suomalainen asutus levisi Pohjois-Amerikan länsirannikolle.

Suomalaiset merimiehet ovat vuosisatoja purjehtineet vieraiden lippujen alla, erityisesti hollantilaisissa ja englantilaisissa laivoissa. Kun pietarsaarelainen parkki *Hercules* oli v. 1845–47 purjehtinut ensimmäisenä suomalaisena laivana maapallon ympäri, suomalaiset laivat uskaltautuivat kaukaisimmillekin vesille. Pohjois-Amerikan satamissa suomalaiset laivat olivat käyneet aikaisemminkin. Jonkinlaisena elävänä lenkinä Delawaren ja Alaskan suomalaisten sekä myöhemmän siirtolaisuuden välillä olivat ne tuhannet suomalaiset merimiehet, jotka vähin erin ottivat ulosmaksun tai karkasivat Pohjois-Amerikan — samoin kuin muidenkin maanosien — satamakaupungeissa. Kalifornian kultakuume 1800-luvun puolivälissä avasi

Olavi Koivukangas FT, Ph.D., Siirtolaisuusinstituutin johtaja vuodesta 1974.

suomalaisille merimiehille ja seikkailijoille tien länteen. Hieman myöhemmin rikkaat kultalöydöt Australiassa ja Uudessa-Seelannissa houkuttelivat satoja suomalaisia eteläiselle pallonpuoliskolle. Tosin jo aikaisemmin suomalaisia oli liikkunut etelämeren vesillä ja saarilla, erityisesti brittiläisissä ja amerikkalaisissa valaanpyyntilaitoissa. Ensimmäisistä kaukosiirtolaisistamme merimiehet muodostavat huomattavan osan. Usein kallis matka valtamerten taakse tehtiin tarkoituksellisesti pestautumalla merimieheksi. Ilmiön tutkiminen vain on vaikeata lähteiden niukkuuden vuoksi. Jäätyään pysyvästi Pohjois-Amerikkaan tai muualle merimiehestä tuli ns. pioneerisiirtolainen, joka usein houkutteli luokseen sukulaisiaan ja tuttaviaan aloittaen näin ketjusiirtolaisuuden.

Varsinaisella "siirtolaisuudella" — emigraatiolla — tarkoitetaan henkilön vapaaehtoista muuttoa toiseen maahan joko pysyvästi tai pitkäksi ajaksi työhön ja asumaan. Suomessa, jonka siirtolaistilastot eräissä lääneissä alkavat v. 1881, pidettiin aluksi siirtolaisuutena vain valtamerentakaa — lähinnä Amerikkaan — suuntautunutta — muuttoliikettä. Siirtolaisuus Euroopasta Amerikkaan sai joukkoliikkeen luonteen 1840-luvulta kähtien. Parantunut merenkulku, erityisesti höyrylaivaliikenteen aloittaminen, loi edellytykset vähävaraisten suurten joukkojen siirtymiselle mantereelta toiselle. Ensimmäisessä vaiheessa Länsi-Euroopan maatalousväestön liikapaine, erityisesti Englannissa ja Irlannissa, purkautui siirtolaisuudeksi. Toisen aallon aiheutti Yhdysvalloissa v. 1862 säädetty *Homestead Act*, jonka mukaan jokainen siirtolainen sai valtiolta 64 ha:n maa-alueen, ja tämä, yhdessä sisällissodan jälkeisen nousukauden kanssa, avasi keskilän-

nen lakeudet asutukselle. Yhdysvaltain voimakas teollistuminen vuosisadan loppua kohden ja uuden vuosisadan alkaessa veti magneetin tavoin työvoimaa Euroopan vähemmän kehittyneiltä, ja usein tiheästi asutetuilta, alueilta. Siirtolaisaallot seurasivat lähinnä Yhdysvaltain taloudellista kehitystä. Mutta myös lähtömaiden taloudellisilla, poliittisilla ja muilla tekijöillä oli suuri vaikutus rinnan Amerikan vetovoiman kanssa.

Siirtolaisuuden huippukautena v. 1870–1929 muutti 42 miljoonaa eurooppalaista siirtolaista Pohjois-Amerikkaan. Noin 360 000 suomalaista muodostivat vain vajaan prosentin kokonaissiirtolaisuudesta. Muihin kaukosiirtolaisuuden kohdemaihin suomalainen siirtolaisuus on ollut paljon vähäisempää. Suomalaiset ovat näin olleet osa kansainvälistä muuttoliikettä, jonka vaiheiden selvittäminen on tärkeätä sekä suomalaiselle että tulijat vastaanottaneiden maiden yhteiskunnille. Tutkimus on tärkeätä myös siirtolaisille itselleen ja heidän jälkeläisilleen, samoin kuin siirtolaisten sukulaisille Suomessa.

2. Suuri Amerikan-siirtolaisuus 1860–1930 Yhdysvallat

Suomalaisten joukkomuutto Pohjois-Amerikkaan alkoi v. 1864 tienoilla Ruijan suomalaisten keskuudessa amerikkalaisten kaivosyhtiöitten värvätessä työntekijöitä Michiganin kuparikaivoksille. Norjasta muuttoliike levisi Perä-Pohjolaan, Tornionjokilaaksoon ja edelleen etelään. Keski- ja Etelä-Pohjanmaalla "Amerikantauti" alkoi raivota 1870-luvulta lähtien. Postin välityksellä Atlantin takaa alkoi saapua viestejä hyvistä ansioista. Kirjeittä seurasi usein sukulaisen, hyvän ystävän tai sulhasmiehen lähettämä matkalippu.

Ellis-saarella kuvattu suomalainen siirtolaisperhe

Muuttoliikkeen huippu ajoittuu vuosisadan vaihteeseen, korkeimpana vuosi 1902, jolloin 23 000 suomalaista lähti siirtolaiseksi.

Ensimmäinen maailmansota katkaisi siirtolaisuuden, ja kun Yhdysvallat alkoi 1920-luvulla rajoittaa maahanpääsyä, suomalaisten muutto suuntautui nyt Kanadaan ja osaksi Australiaan. Suuren Amerikan-siirtolaisuuden katsotaan päättyneen v. 1930 lamaan, johon mennessä 360 000 suomalaista oli lähtenyt siirtolaiseksi Amerikkaan. Näistä vain joka viides palasi takaisin Suomeen, miehet naisia useammin. Siirtolaisiksi lähteneet olivat parhaassa työiässä, pa-

rinkymmenen korvilla, ja kaksi kolmesta lähtijästä oli miehiä, usein naimattomia. Vaikka siirtolaisuus alkoi Pohjois-Norjan kautta, pääreitiksi muodostui Hangosta Englantiin ja edelleen New Yorkiin kulkenut meritie. Ellis-saarella New Yorkin edustalla Yhdysvaltain siirtolaisviranomaiset tarkastivat tulijat huolellisesti ennen kuin heidät päästettiin maihin.

Suomen Amerikasiirtolaisuus on ollut ennen kaikkea pohjalainen ilmiö; ennen ensimmäistä maailmansotaa puolet siirtolaisistamme oli Vaasan läänistä. Suhteellisesti eniten väestöään menettivät Uusikaarlepyy, Toholampi, Alajär-

vi, Vähäkyrö, Munsala ja Lohtaja, kaikki tunnettuja siirtolaispitäjiä. Erityisesti on korostettava ruotsinkielisten siirtolaisten osuutta; vuosina 1870–1929 heitä oli 73 000 henkeä eli noin 20 prosenttia lähtijöistä.

Siirtolaisuuden synä Pohjanmaalla tutkimus on korostanut nopeaa väkiluvun kasvua verrattuna toimeentulomahdollisuuksiin. Pohjanmaalla ei syntynyt suuria teollisuuskeskuksia, kuten monin paikoin Etelä-Suomessa. Tervanpoltton, kydönraivauksen ja kauppamerenkulun ehdyttyä Pohjanmaan väestölle ei löytynyt omasta maakunnasta toimeentulon edellytyksiä. Pellot olivat pieniä, metsiä oli vähän ja miltein joka talossa oli suuri lapsilauuma. Yksi tärkeimpiä Amerikkaan lähdön syitä oli se, että talon tai torpan poika halusi lunastaa tilan omakseen tai hankkia Amerikan "taaloilla" oman talon, lähdettiin myös tienaamaan rahoja velkojen maksuun. Siirtolaisuuden syihin liittyivät myös valtiolliset ja yhteiskunnalliset olot. Vuoden 1878 asetuksen mukainen "vanhan väen" kolmevuotinen asevelvollisuus lisäsi nuorten miesten siirtolaisuutta, samoin kuin ns. venäläinen sortokausi vuosisadan vaihteessa. Mutta usein syynä oli pelkkä seikkailunhalu. Pohjanmaalla siirtolaisuus tuli myös muotiasiaksi; ei ollut mies eikä mikään, jollei ollut käynyt Amerikassa.

Varhaisimmat 1800-luvun suomalaiset siirtolaiset asettuivat Pohjois-Amerikan itärannikon kaupunkeihin, samaan tapaan kuin merimiehet. Suomalaiset toimivat käsityöläisinä, teollisuustyöläisinä ja kielen opittuaan myös palveluammateissa. Mainen kivilouhokset tarjosivat työtä sadoille suomalaisille, tuhannet löysivät työtä metsistä ja sahoilta. Ensimmäiset maaseudun suomalaiskeskukset syntyivät 1800-luvun lopulla New Yorkin valtion keskiosiin. Nopeas-

ti kehittyvä kaivosteollisuus veti puoleensa suomalaisia Michiganin kupari-kaivoksille, Dakotan kulta- ja hopeakaivoksille sekä Montanan ja Wuomingin hiilikaivoksille. Vuosien kuluessa moni mainari, samoin kuin tukkijät-käkin, työn raskauden ja vaarallisuuden, samoin kuin toistuvien lamojen ja lakkojen, vuoksi, pyrki hakeutumaan itsenäiseksi maanviljelijäksi. Naisille taas oli avoinna varakkaiden amerikkalaisten kodit, joissa suomalaiset palvelustyöt olivat hyvässä maineessa. Myös tekstiili- ja muu teollisuus tarjosi naisille työpaikkoja. Yleinen sanonta oli, että Amerikka oli naiselle paratiisi, mutta helvetti miehelle ja hevoselle.

Suomalaisatutuksen vakiintuminen loi perustan kansalliselle yhteistoiminnalle. Kirkollinen työ käynnistyi Hancockissa Michiganissa v. 1867, kun suomalaiset liittyivät yhteiseen seurakuntaan ruotsalaisten ja norjalaisten kanssa. V. 1876 saapui Hancockiin ensimmäinen suomalainen pappi A. E. Backman huolehtimaan siirtolaisten hengellisistä tarpeista. Suomalaisia seurakuntia alettiin perustaa ja vuosisadan vaihteessa niiden lukumäärä nousi sataan. Myös raittius- ja työväenyhdistyksiä perustettiin vilkkaasti. Tyypillinen amerikansuomalainen ilmiö on ollut osuustoiminta, missä suomalaiset ovat olleet uranuurtajia Yhdysvalloissa. Amerikansuomalaisella lehdistöllä on puolestaan ollut tärkeä merkitys siirtolaisten elämässä jo vuodesta 1876 lähtien. Innostus näyttämötoimintaan, soittokuntiin, kuorolauluun, urheiluun ym. harrastuksiin täytti siirtolaisten vähäiset vapaa-ajat.

Toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvaltoihin on mennyt noin 15 000 suomalaista, joista tosin kaikki eivät lähteneet suoraan Suomesta. "Uussiirtolaisuuden" tärkein kohdealue on ollut Florida, jonne on siirtynyt eläkeläisiä, mutta

myös yrittäjiä Suomesta. Amerikansuomalaisiakin on muuttanut tuhansittain Floridan aurinkoon viettämään eläkepäiviään. Lake Worthissa sijaitsee amerikkansuomalaisten suurin lepokoti. Yhdysvaltain suomalaisten tärkein tapahtuma on vuosittain eri paikkakunnilla järjestettävä FinnFest-juhla, jonka tavoitteena on vaalia suomalaista kulttuuriperintöä Yhdysvalloissa.

Kanada

Yhdysvaltain jälkeen tärkein suomalaisen kaukosiirtolaisuuden kohdealue on ollut Kanada. Siellä suomalaisasutus alkoi 1800-luvulla sekä Yhdysvalloista että Alaskasta saapuneiden suomalaisten toimesta. Kovaan työhön tottuneet suomalaiset rakensivat yli mantereen ulottuvaa Canadian Pacific Railway'tä. Myös metsätoissa, sahoilla ja kaivoksilla löytyi suomalaisille sopivaa työtä. Port Arthurin ja Fort Williamin — nykyisen Thunder Bayn — seudulle ensimmäiset suomalaiset saapuivat 1870-luvulla. Syntyivät mm. Pohjolan, Alppilan, Tarmolan, Lappin, Intolan ja Kivikosken suomalaiskylät. Suomalaiskeskuksissa suomen kieli, tavat ja kulttuuri säilyivät pitkään ja siirtyivät seuraavillekin sukupolville.

Kun suomalaisia oli ollut Kanadassa vuosisadan vaihteessa vain noin 2 500, niin Yhdysvaltain ryhdyttyä rajoittamaan siirtolaisten maahanpääsyä muutti 1920-luvulla Kanadaan 32 000 suomalaista. Toiseen maailmansotaan mennessä suomalaisten lukumäärä Kanadassa nousi yli 40 000 hengen. Viimeisin suurempi siirtolaisaalto Suomesta Kanadaan (kaikkiaan lähes 20 000 henkeä) johtui lähinnä Suomen työttömyydestä 1950- ja 1960-luvuilla. Vuoden 1986 väestölaskennan mukaan Kanadassa oli yli 40 000 täysin suomalaista ja runsaat 50 000 osaksi suomalaista — eli kaikki-

aan lähes 100 000 suomalaista syntyperää henkilöä.

Kanadassa suomalaisasutus levisi Yhdysvaltain rajan tuntumassa idästä länteen. Kaksi kolmasosaa Kanadan suomalaisista asuu Ontariossa ja erityisesti suurten järvien pohjoispuolella. Toiseksi eniten suomalaisia asuu Tyynenmeren rannalla Brittiläisessä Columbiassa. Sensijaan preeriamaakunnat ovat houkutteleet vain vähän suomalaisia, samoin kuin idässä oleva ranskankielinen Quebec.

Kanadan suomalaisilla on ollut vilkasta yhdistys- ja kulttuuritoimintaa. Suomalaisia seurakuntia on perustettu suurimpiin väestökeskuksiin ja työväenyhdistyksiä perustettiin erityisesti vuosisadan alkupuolella. Suomenkielisiä lehtiä on ilmestynyt myös runsaasti; tällä hetkellä tärkeimmät ovat Torontossa ilmestyvä *Vapaa Sana* ja Thunder Bayssä ilmestyvä *Canadian Uutiset*. Kanadan Suomalaisten vuosittaiset Suurjuhlat alkoivat v. 1940 Sudburyssa tavoitteena Suomen avustaminen. Kanadan Suomalainen Kulttuuriliitto on vuodesta 1971 lähtien tehnyt merkittävää työtä suomalaisen kulttuurin, kielen ja mielen vaalimiseksi Kanadassa. Samaan tavoitteeseen pyrkivät myös suomenkielen koulut, joista ensimmäinen aloitti toimintansa Torontossa v. 1960. Tämän hetken tärkeimmistä toiminnoista mainittakoon ns. lepokotien rakentaminen suomalaisille vanhuksille. Kun viimeisin rakennuskohde Vancouverissa valmistuu, näissä lepokodeissa on noin 1 000 asuintai hoitopaikkaa.

3. Muu kaukosiirtolaisuus Australia

Yhdysvaltain ja Kanadan jälkeen kolmanneksi tärkein kaukosiirtolaisuuden kohdealue on ollut Australia. Suomalai-

sia merimiehiä jäi Australiaan jo varhain, erityisesti kultalöytöjen aikaan 1800-luvun puolivälin jälkeen. Vuosisadan lopulla alkoi myös tavallisia siirtolaisia saapua Australiaan, erityisesti ruotsinkieliseltä Pohjanmaalta ydinalueena Munsalan kunta. Vuosisadan vaihteessa Matti Kurikka kannattajineen yritti perustaa "Kalevan Kansa" -ihanneyhdistyksen Queenslandiin. Vuoden 1921 väestölaskennan mukaan Australiassa oli 1 358 Suomessa syntynyttä henkilöä, näistä naisia vain 131. Yhdysvaltain alettua rajoittaa siirtolaisten maahanpääsyä 1920-luvulla tuli Australia Kanadan ohella tärkeäksi kaukosiirtolaisuuden kohdealueeksi. Suuri osa siirtolaisista oli kotoisin Keski-Pohjanmaalta, Lohtaja eräänlaisena keskuksena. Suomalaiset löysivät työtä erityisesti Queenslandin sokeriruokoviljelmillä ja myöhemmin 1930-luvulla Mount Isan kaivoksilla.

Toisen maailmansodan jälkeen siirtolaisuus Australiaan oli vähäistä vuoteen 1957 saakka, jolloin Australian valtio alkoi myöntää matka-avustusta sopiville siirtolaisille. Samaan aikaan Suomea koetelti paha työttömyys, joten lähtijöitä oli runsaasti. Matka-avustusta Australian valtio myönsi valitsemilleen siirtolaisille vuoteen 1973 saakka. Vuoden 1971 väestölaskennan mukaan Australiassa oli runsaat 10 359 Suomessa syntynyttä henkilöä. Vuonna 1986 Suomessa syntyneitä oli hieman yli 9 000, mutta toinen sukupolvi mukaan lukien määrä oli yli 17 000. Kaikkiaan toisen maailmansodan jälkeen Australiaan on menynyt runsaat 20 000 suomalaista. Näistä noin 40 prosenttia on palannut takaisin Suomeen tai muuttanut johonkin kolmanteen maahan.

Australian suomalaiset ovat asettuneet pääasiassa itärannikon osavaltioihin New South Walesiin, Victoriaan ja Queenslandiin. Erityisesti suomalaiset

ovat toimineet rakennusammateissa. Ensimmäinen suomalainen yhdistys Australiassa oli Kurikan kannattajien Nambourissa v. 1902 perustama *Erakko*-seura, jolla oli käsinkirjoitettu lehti *Orpo*. Tämän jälkeen suomalaisia yhdistyksiä on perustettu suomalaiskeskuksiin, ja v. 1963 nämä perustivat kattojärjestön, nykyisen Australasian Suomalaisten Liiton. Sen alaisuudessa järjestetään vuosittain pääsiäisen aikaan Suomi-Päivät eri paikkakunnilla.

Australian suomalaisten uskonnollisia tarpeita palveli Suomen Merimieslähettyksen työntekijä v. 1916–1967. Ensimmäiset paikalliset suomalaiset seurakunnat perustettiin 1960-luvulla suurimpiin kaupunkeihin yhteistyössä Australian luterilaisen kirkon kanssa. Luterilaisten seurakuntien kattojärjestönä on Suomi Konferenssi. Muista kirkkokunnista mainittakoon suurta kannatusta saanut heluntaiherätys.

Australiassa ilmestyvistä suomalaisista lehdistä tärkeimmät ovat jo v. 1927 perustettu *Suomi*-lehti ja vuodesta 1977 ilmestynyt *Finlandia News*. Myös Australian suomalaiset ovat amerikansuomalaisten tapaan rakentaneet lepokodin eläkeikäisille suomalaisille. Varojen keräys tähän tarkoitukseen käynnistyi jo 1970-luvun puolivälissä, mutta toiminta alkoi Redland Bayssa Brisbanen eteläpuolella v. 1986 avatussa *Finlandia Village*ssa. Australiansuomalainen sodan jälkeen maahan saapunut sukupolvi alkaa olla jo ikääntynyttä. Heidän lapsensa ovat "australialaistuneet", mutta tuntevat mielenkiintoa Suomea kohtaan. Kolmas ja sitä seuraavat sukupolvet tuntevat myös kiinnostusta juuriaan kohtaan, mikä ilmenee mm. sukututkimuksena ja Suomen vierailuina. Kaikkiaan arvioidaan noin 30 000 Australiassa asuvan ihmisen suonissa olevan suomalaista verta.

Uusi-Seelanti

Kaukaisin paikka maapallolla, jonne Suomesta voi mennä on eteläisellä Tyy-nellämerellä sijaitsevat Uuden-Seelannin saaret. Myös täällä ensimmäiset maihin jääneet suomalaiset olivat merimiehiä ja kullankaivajia 1800-luvulla. Tiedetäänpä jo 1700-luvun lopulla erään suomalaisen merimiehen jääneen Tahitin saarelle. Myös Uudessa-Seelannissa ensimmäiset varsinaiset siirtolaiset olivat Pohjanmaan ruotsinkielisiltä seuduilta. Erityisesti munsalalaiset muuttivat Uuteen-Seelantiin viime vuosisadan loppupuolelta lähtien. Vuoden 1921 väestölaskennan mukaan Uudessa-Seelannissa asui 314 Suomessa syntynyttä henkilöä; näistä 32 naisia.

Vasta 1950-luvulla muutti suurempia ryhmiä Suomesta Uuteen-Seelantiin. Ensimmäinen ryhmä suomalaisia pape-riteollisuuden toimihenkilöitä ja työläisiä muutti Tokoroaan v. 1953. Seuraavana vuonna saapui suurempi ryhmä vasta perustetuille Kaweraun tehtaille. Aucklandin ohella Tokoroa ja Kawerau ovatkin olleet tärkeimmät suomalaiskeskukset. Pioneerisiirtolaisten ja pape-riteollisuustyöläisten jälkeen kolman-ten ryhmän muodostavat uusi-seelanti-laisten kanssa avioituneet henkilöt, pääasiassa nuoret ja hyvin koulutetut naiset. Aviopuolisonsa he ovat tavanneet usein Englannissa tai muualla maan ulkopuo-lella. Vuoden 1981 väestölaskennan mu-kaan Uudessa-Seelannissa asui 298 Suo-messa syntynyttä henkilöä. Tämän jäl-keen suomalaisia ei ole tilastoitu erik-seen. Kaikkiaan arvioidaan Suomesta menneen Uuteen-Seelantiin noin 1 500–2 000 henkeä.

Suomalaisilla on ollut yhdistyksiä To-koroassa ja Kaweraussa, mutta tällä het-kellä toiminnassa on vain Aucklandin Suomalainen Seura. Suomalaisen hen-

gellistä tarpeista ovat huolehtineet Australiassa toimineet suomalaiset pa-pit sekä Uuden-Seelannin luterilainen kirkko.

Latinalainen Amerikka ja Afrikka

Etelä- ja Keski-Amerikkaan tiensä löytä-neet runsaat tuhat suomalaista olivat me-rimiehiä ja muita yksittäisiä kulkijoita se-kä vuodesta 1904 lähtien useita ns. uto-piasiirtolaisia. Tunnetuin näistä utopiois-ta oli v. 1906 Argentiinan perustettu *Co-lonia Finlandesa*.

Afrikkaan suomalaisia on siirtynyt sa-tunnaisesti 1700-luvun lopulta lähtien. Lähetystyön ohella on mainittava suoma-laisten muutto Etelä-Afrikan kultakentil-le 1800-luvun lopulta ensimmäiseen maailmansotaan. Lähtijät olivat lähes kaikki kotoisin ruotsinkieliseltä Pohjan-maalta, kaikkiaan noin 1 500 henkeä. Suurin osa palasi takaisin Suomeen, mut-ta monet jatkoivat matkaa Australiaan ja Uuteen-Seelantiin. Kullankaivuun kes-kuspaikka oli Johannesburg, jossa arvioi-daan olleen vuosisadan alussa noin 500 suomalaista.

Kullankaivuun ohella suomalaisia meni konemiehiksi jokilaivoille Kongo-joelle 1800-luvun lopulta lähtien. Aina ensimmäiseen maailmansotaan asti suo-malaisia värvättiin Belgian Kongoon lähinnä konemestareiksi. Kaikkiaan Kon-go-joella työskennelleitä suomalaisia lie-nee ollut korkeintaan 150. Monet meneh-tyivät sairauksiin ja vain harvat jäivät pysyvästi epäterveelliseen ilmastoon. Ta-kaisin palanneet saivat Kongon valtiolta eläkkeen.

Toisen maailmansodan jälkeen on la-tinalaiseen Amerikkaan ja Afrikkaan muuttanut yli 7 000 suomalaista. Vuon-na 1988 näissä kolmessa maanosassa asui yli 4 800 Suomessa syntynyttä hen-kilöä. Lapsia heillä oli noin 1 200. La-

tinalaisessa Amerikassa suomalaisia asuu lähinnä Brasiliassa, Argentiinassa, Meksikossa ja Venezuelassa. Afrikan maista suosituimpia ovat Tansania, Kenia ja Etelä-Afrikka.

Suomalainen siirtolaisuus Aasiaan on ollut vähäistä lukuunottamatta Siperiaa. Pääosa Siperian suomalaisista oli rangaistusvankeja, joita sinne lähetettiin Suomesta 3 300 vuosina 1826–1888. Mutta suomalaisia muutti myös vapaaehtoisesti Siperiaan, erityisesti rautatietoihin. V. 1868 lähti Suomesta kaksi retkikuntaa, yhteensä lähes 100 henkeä, perustamaan siirtokuntaa Amurinmaalle. Toisen maailmansodan jälkeen suomalaisia on muuttanut Aasian maiesta eniten Israeliin, Japaniin ja Saudi-Arabiaan. Suurin osa Aasian suomalaisista on suomalaisten tai monikansallisten yhtiöiden palveluksessa olevia henkilöitä.

4. Kaukosiirtolaisuuden kokonaiskuva

Valtaosa suomalaisesta valtamerentakaisesta siirtolaisuudesta ennen toista maailmansotaa suuntautui Yhdysvaltoihin. Seuraavaksi tärkeimmät kohde-alueet ovat olleet Kanada ja Australia. Vain pieniä sivuvirtoja suomalaisia on kulkeutunut latinalaiseen Amerikkaan, Afrikkaan ja Aasiaan.

Vuosikymmenien kuluessa myös siirtolaisuuden kuva on muuttunut. Pioneerisiirtolaiset ja uudisraivaajat olivat henkilöitä jotka lähtivät kotiseudultaan usein tarkoituksena viipyä kaukomailla vain jonkun aikaa, mutta useimmiten lähtö oli lopullinen. Heidän mukanaan "lähtivät siirtolaisiksi" myös syntymättömät sukupolvet. Viimeisten 20 vuoden aikana siirtolaisemme, erityisesti kaukomailla menneet, ovat olleet enimmäkseen ammattitaitoisia ja pitkälle koulutettuja henkilöi-

tä, jotka ovat lähteneet ulkomaille usein määräjäksi ja tilapäisesti. Heistä voidaan käyttää myös nimitystä uramuuttajat. Oman ryhmänsä ovat kautta aikojen muodostaneet henkilöt, jotka rakkauden ja avioliiton takia ovat olleet valmiita muuttamaan maapallon kaukaisimpiinkin kolkkiin.

Viime vuosina on Euroopan ulkopuolisiin maihin ollut vaikea päästä siirtolaiseksi. Yhdysvalloilla, Kanadalla, Australialla ja Uudella Seelannilla on tiukka maahanpääsyn kontrolli. Vain eräisiin Etelä-Amerikan maihin on ollut mahdollista päästä, mm. Boliviaan on jonkin verran suomalaisia mennyt maanviljelijöiksi. Entisaikojen kaltaisen mittavan kaukosiirtolaisuuden — samoin kuin ilmeisen lähisiirtolaisuudenkin — aikakausi on ohii. Ns. joukkosiirtolaisuutta tulee tuskin esiintymään; vain yksilö- ja perhetasolla tullaan vaihtamaan maata. Mahdollisesti liikkuvuus keskittyy suurelta osalta Euroopan rajojen sisälle. Silti on tärkeätä muistaa, että suurin osa maailmaa on Euroopan ulkopuolella.

Vielä elossa olevat suomalaiset siirtolaiset, mutta ennen kaikkea heidän jälkeläisensä, voivat olla sillanrakentajina Suomeen päin. Yksistään Yhdysvalloissa 658 870 amerikkalaista ilmoitti vuonna 1990 olevansa suomalaista syntyperää. Nämä yhdysvaltalaiset, samoin kuin suomalaisten jälkeläiset Kanadassa, Australiassa ja eri puolilla maailmaa, tuntevat elävää mielenkiintoa esivanhempiansa syntymämaata kohtaan. Tämä ilmenee erityisesti kasvaneena sukututkimuksen harrastuksena ja haluna solmia yhteyksiä Suomessa olevaan sukuun. Tässä yhteydenpidossa Siirtolaisuusinstituutti haluaa olla mukana, erityisesti yhteiseurooppalaisen "Routes to the Roots" -projektin välityksellä.

5. Kaukosiirtolaisuuden tutkimuksesta

Vuonna 1916 Suomen Historialliselle Seuralle esittämässään tutkimusohjelmassa professori U. L. Lehtonen ja dosentti Väinö Voionmaa sisällyttivät siihen tärkeinä kohtina keisarikuntaan ja ulkomaille muuttaneiden suomalaisten historian. Vuotta myöhemmin O. K. Kilpi julkaisi tutkimuksensa ”Suomen siirtolaisuus ja 19. vuosisadan kansantalous”. Seuraava varsinainen tutkimus, jo aikaisemmin mainittu Anna-Leena Toivosen väitöskirja ”Etelä-Pohjanmaan valtamerentakainen siirtolaisuus 1867–1930”, ilmestyi v. 1963. Samana vuonna alkanut prof. Vilho Niitemaan johtama kaukosiirtolaisuuden tutkimusprojekti Turun yliopistossa tuotti useita väitöskirjoja ja muita opinnäytteitä, ensisijaisesti Amerikan siirtolaisuudesta.

Kun III-osainen Suomen siirtolaisuuden historia ilmestyy Siirtolaisuusinstituutin toimesta lähivuosina, on kokonaiskuva suomalaisesta siirtolaisuudesta eri puolille maailmaa hahmottunut. Syventävää — ja usein poikkeusteellistä — tutkimusta kuitenkin tarvitaan. Painopisteen tulisi olla siirtolaisia vastaanottaneissa maissa. Suomen lähtötilanne ja muuttoprosessit tunnetaan jo varsin hyvin. Mutta uudet näkökulmat ovat tervetulleita, esimerkkinä FK Ossi Viidan Tampereen yliopistossa käynnissä oleva lisensiaattityö siirtolaisuuden vaikutuksesta Etelä-Pohjanmaan väestöön vuosina 1892–1917.

Erytyisesti tarvittaisiin tutkimusta suomalaisten siirtolaisten akkulturaatiosta uusiin kotimaihinsa sekä heidän jälkeläisensä identiteetistä suomalaisen kulttuuriperinnön näkökulmasta. Pohjois-Amerikassa erityisesti Kanadan suomalaisiin tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Usein heidät samaistetaan liiaksi

Yhdysvaltain suomalaisiin ottamatta huomioon riittävästi Kanadan olosuhteita. Latinalaisen Amerikan osalta tarvitaan edesmenneen Olavi Lähteenmäen työn jatkajia. Ilahduttavasti kaksi nuorta tutkijaa Turun yliopistossa on aloittanut suomalaisten Etelä-Amerikkaan muuttoon liittyvät tutkimuksensa. FK Eevaleena Melkas tutkii suomalaisen Brasilian siirtokunnan perustamisvaiheita v. 1925–29 ja FK Ilse-Mari Söderholm Boliviaan 1980–90 -lukujen vaihteen viljelijöiksi siirtyneitä suomalaisia.

Myös Afrikkaan menneiden suomalaisten historian osalta tarvittaisiin jatkoa Eero Kuparisen Etelä-Afrikan tutkimukselle. Suomen Aasian-siirtolaisuus, ja erityisesti Siperian suomalaisten vaiheiden selvittäminen, olisi mittava haaste Siperian arkistojen ja matkustusmahdollisuuksien avauduttua Neuvostoliiton luhistumisen jälkeen. Oseanian siirtolaisuudessa paljon on jo tutkittu. Kun jo käsikirjoituksena oleva englanninkielinen tutkimukseni ”Finns in New Zealand” on julkaistu, olisi vielä tehtävä monografia suomalaisista Australiassa toisen maailmansodan jälkeen.

Kaukosiirtolaisuuden tutkimus ja erityisesti suomalaisten maastamuuttajien sopeutuminen uusiin ja kovin erilaisiin olosuhteisiin auttaa meitä ymmärtämään myös lähialueiden siirtolaisuutta, samoin kuin uusien maahanmuuttajiemme ja pakolaisten usein kivuliastakin akkulturaatiota suomalaiseen yhteiskuntaan. Runsaan sadan vuoden aikana Suomesta on muuttanut yli miljoona siirtolaista, näistä noin puolet valtameren taakse. Lähtijöistä 700 000 on jäänyt pysyvästi uusiin asuinmaihinsa. Suomalaisten siirtolaisten elämänvaiheet — mukaanlukien heidän jälkeläisensä — ovat osa Suomen kansan historiaa säilytettäväksi jälkipolville.